

Prameny evropské křesťanské spirituality a jejich vztah ke stvoření

Ráda bych o pramenech evropské křesťanské spirituality hovořila z českého úhlu pohledu – z úhlu pohledu mé osobní zkušenosti v českém církevním prostředí, a nemám nyní na mysli pouze zkušenost s církví katolickou, ale i s ostatními denominacemi, jako jsou např. Československá církev husitská a některá další.

Obecně by se dalo říci, že o našem vztahu ke stvoření mnoho nehovoříme, podobně jako o něm jen zřídka slyšíme hovořit z kazatelen. Co je však příčinou našeho odstupu vůči stvoření? Zdá se, že tento svět poněkud podceňujeme, ale proč? Musí zde být velmi závažné příčiny.

Americký dominikánský teolog M. Fox hovoří o nedostatku (nouzi) kosmologie přičemž termínem „kosmologie“ má na mysli (míní) tři věci (záležitosti).

1. příběh o stvoření, jak jej vyprávějí exaktní vědy
2. mysticismus, jako odpověď psychiky na otázku našeho bytí v univerzu
3. umění, které proměňuje vědu a mystiku v obrazy, jež probouzejí tělo, ducha a společnost.

Aby se kosmologie stala živou, potřebuje všechny tři elementy: je naší radostnou odpovědí (*mystika*) na bázeň nahánějící (děsivý, strašlivý, budící hrůzu – hrůzu – respekt) bytí v universu (*exaktní vědy*) a naší odezvou (odpovědí) skrze umění našich životů a občanství (*umění*).

Ale co je příčinou onoho nedostatku živé kosmologie? Domnívám se, že můžeme hovořit o třech příčinách:

- I. Podcenění předkřesťanského vědomí a zanedbání jeho integrace do místní spirituality¹
- II. Přílišná institucionalizace a ideologizace církve² a teologie, jež byla ovlivněna řeckou filosofií
- III. Nesprávná interpretace Bible

Podcenění předkřesťanského vědomí a zanedbání jeho integrace do místní spirituality

Domnívám se, že právě to by mohla být jedna z příčin, které vedly k zanedbání mystiky. Na rozdíl od Irských křesťanů většina Evropy zavrhlá své vlastní kořeny. Proč hovořím právě o irském křesťanství? Zdá se, že to jsou právě oni, kdo své předkřesťanské vědomí integrovali velmi dobrým způsobem, jelikož nezavrhli některá z předkřesťanských božstev coby zlo, ale přeměnili je v křesťanské svaté. Například Svatá Brighit z Kildare byla populární a oblíbenou bohyní plodnosti a úrody – Dcerou boha Dagda (dobrý bůh – nejvýznamnější bůh keltského pantheonu). Stala se- vedle svaté Marie, svatého Columba, svatého Michaela, svatého Pavla a svatého Jana- nejoblíbenější křesťanskou světicí – patronkou plodnosti a úrody. Irové tedy zachovali její význam, což dokládá i mnoho keltských písní a požehnání:

Báseň bych nepřekládala, ať se trochu namáhají i ti Němci

¹ Starý R.: Potíže s hlubinnou psychologií; Praha 1990.

² Bouse B.: Epilegomena; Praha 2000, 137.

Ale co znamená zavrhnout své vlastní kořeny? Lidská duše má schopnost utvářet si obraz světa, který je mimo jiné závislý na dlouhodobém vývoji v určitém prostředí.

Zdá se, že se kristianizace Evropy stala díky jistým mocenským a politickým zájmům násilnější (násilnou). Když český teolog Ivan Štampach hovoří o kristianizaci Evropy, hovoří zároveň (jedním dechem) o politické situaci. Říká: Je tu nová taktika. Po dřívějším pronásledování nastupuje korumpování.³ A já jsem si jista, že to musí souviset s krvavou politikou některých rádoby křesťanských panovníků, kteří byli příčinou mnoha krvavých událostí, jež se v Evropě v průběhu její historie odehrály.

V průběhu této historie byl také zavržen obraz světa, který si utvořilo původní obyvatelstvo, a který byl výsledkem dlouhodobého vývoje. Nestihli se se svými kořeny vyrovnat, protože vše pohanské bylo zlé. Jejich posvátné háje byly vykáceny. Svůj starý (původní) vztah k přírodě ztratili, ale nezískali vztah nový. Nad to naši předkové neintegrovali ani pozitivní ani negativní aspekty své duše.

Tyto události mohli ústit v několik závěrů, přičemž jedním z nich mohla být ztráta či oslabení vztahu ke světu přírody a zavržení kořenů.

Naštěstí se objevily některé ze spiritualit, jako byla například benediktinská spiritualita a samozřejmě některé další. Je to právě benediktinská spiritualita, která vyzývá k vnímání (vidění, uvědomování si, chápání) celistvosti světa a veškerého stvoření, protože „v Kristu je vše jedno (je vše spojováno, neseno dohromady).“⁴

Měli bychom vědět to, o čem píše Esther de Waal: „Náš Bůh, který je Bohem lásky nežádá rozvrácenou (porušenou, rozlámanou) a rozdělenou osobnost. Stvořil nás pro plnost života. Každého z nás stvořil k tomu, abychom byli svobodnými syny a dcerami, takovými syny a dcerami, kterými si každý z nás v hloubi svého bytí přeje stát. Všichni ve svých srdcích víme (i když si to odmítáme přiznat) že ono uzdravení našeho rozkolu, toto hledání celistvosti, musí být stále trvající proces. Není možné, abychom jednou provždy řekli, že jsme celiství, že je minulost pohřbena a skončena, srdce že zapoměla a rány že jsou uzdraveny. Místo toho poznáváme, že to, co v životě můžeme předpokládat jako neustále pokračující, je hledání.“⁵

Dalším pramenem spirituality je zkušenost „temnoty, kterou Jung nazývá „štědrou matkou“ – temnota bolesti a pochybností... To, co mystikové nazývají „temnou nocí duše“ není nějakou elitářskou zkušeností, která by byla rezervována pro profesionální modlitebníky. Taková „noc“ je realitou pro každého člověka a každou kulturu.“⁶

Dokud úplně nepřijmeme naše vlastní kořeny, nemůžeme najít živou kosmologii. Je zde ovšem jeden malý, malinký háček... jak to uskutečnit (provést, vykonat)?

Přílišná institucionalizace a ideologizace církve⁷ a teologie, jež byla ovlivněna řeckou filosofií

³ Štampach I.: Malý přehled náboženství; Tišnov 1993, 59.

⁴ To je rovněž typické pro Irské křesťanství. „Vnímání světa jako rozděleného na posvátnou a profánní část se zdá být irelevantní (nepodstatné, vedlejší). Keltové nalézají Boha jako láskyplně dotýkajícího jejich životů a sebe vnímají jako ty, kdo jsou neustále pod Boží ochranou a pod ochranou jeho svatých a andělů.“ De Waal: God under my roof; Oxford 1987, 4.

⁵ De Waal E.: Living with contradiction – an introduction to Benedictine spirituality; Norwich 1997, 11-12.

⁶ Fox M.: The coming of the cosmic Christ; San Francisco 1988, 61.

⁷ Bouse B.: Epilegomena; Praha 2000, 137.

Český teolog Bonaventura Bouše ve své knize Epilegomena píše: „Dnes možná stojíme před zánikem institucionalizovaného a zideologizovaného křesťanského náboženství, tak jako stojíme před zánikem hellenistického myšlení...“

Ráda bych toto téma podrobněji rozvinula, to by však mohlo zabrat více času, než mám k dispozici, takže jen krátce:

Budu hovořit pouze o jednom aspektu tohoto tématu, a to o nedostatku otevřenosti (nepředpojatosti, nezaujatosti...), nedostatku sebekritiky a nedostatku humoru některých představitelů instituce církve. Nechci odsuzovat, jelikož i tito představitelé jsou pouhými lidmi, stejně, jako jsem pouhým člověkem i já..., ale někdy cítím, že právě tito představitelé na své lidství zapomínají a jediné co nesou je důležitost (závažnost) svého úřadu, který je svatosvatý a nedotknutelný, takže zvláště kritikové nejsou vítáni.

Domnívám se, že se tato situace vyhrotila s příchodem epochy osvícenství, kdy se společnost začala vymykat moci církve. To samozřejmě souviselo s vlnou evropských revolucí a s moderní vládou rozumu, která je ve skutečnosti pouhým důsledkem dlouhodobého vývoje Evropského myšlení. Tato vláda rozumu se jasně odráží v díle R. Descarta. Domnívám se, že právě toto evropské myšlení vyrostlo z myšlení řeckého a hebrejského.

Ve stejnou dobu nastoupila vlna exploatace přírody a církve nebyla připravena stát na straně veškerého stvoření. Církevní představitelé usilovali o zachování pozice na úkor kosmologie a stvoření. Protože se obávali ztráty autority, zanedbali představitelé církve kosmologii a zavrhlí otevřený dialog s přírodními vědami.

Nesprávná interpretace Bible

Moderní vláda intelektu souvisí s příchodem nových vědeckých teorií o původu světa, života a o původu lidského rodu... Církve nepřistoupila na otevřený dialog a začala prosazovat doslovnou interpretaci bible, což bylo velikou chybou. Bible tak byla vržena do stínu, v němž byla pokládána za ideologickou knihu, sloužící zájmům jisté instituce.

Ale bible je opravdu úžasným pramenem živé mystiky a spirituality. Odráží se v ní dlouhodobá a hluboká zkušenost člověka s Bohem. V žádném případě však není snadné nalézt původní a pravý smysl jejich textů.

Je pravdou, že uplynulá dvě století otevřela nový prostor interpretace biblických textů, protože přinesla novou hermeneutiku, fenomenologii a nové metody např. historicko-kritickou... Tyto nové zpřístupnily cestu k počátkům textů a přiblížily počátky bible.

Bibli nelze manipulovat. Měli bychom ji přijímat s myslí a srdcem otevřenými k porozumění a s pokorou. Český biblista Jan Heller hovoří o tom, že biblické texty vypravující o stvoření byly zneužity k vykořisťování přírody. Lidé však nejsou stvoření k tomu, aby nad přírodou vládli. Jsme pouhou součástí přírody a stejně jako každé stvoření, i my v ní máme určité poslání. Jsme jejími správci a co víc, jsme stvoření k obrazu Božímu, což ovšem neznamená, že jsme tak všemocní, jako je Bůh. Jestliže Bůh je láska, znamená to, že Bůh miluje... To je smyslem Božího obrazu... nemůžeme si hrát na panovníky.

Ještě stále máme co dělat... Svatý Benedikt říká: „Běžte, dokud Vám svítí světlo života.“⁸ A co je naším posláním? Být dcerami a syny Boha živého. – Peacock hovoří o člověku jako knězi stvoření. Mistr Eckhart však dodává „Přestože jsme syny a dcerami Božími, dosud jsme si to neuvědomili (nezrealizovali...)“

⁸ Tamtéž, 28.